

Sosnina, T. (2019). *Metamovni osoblyvosti anhlovnoho romanu-antyutopii ta vidtvorennia yikh u perekladi* [Metalanguage Specificities of the English Dystopian Novel and Their Rendering in Translation]. Candidate's thesis. Odesa: The State Institution "South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky" [in Ukrainian].

Todorov, Ts. (2006). *Poniattia literatury ta inshi ese* [The concepts of literature and other essays]. Kyiv: Kyievo-Mohylianska akademiia [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 14.08.2020

УДК 378.14+372+378.4

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КОНТЕКСТУАЛЬНОГО МЕТОДУ ПРИ ВИВЧЕННІ ЛЕКСИКОЛОГІЇ ТУРЕЦЬКОЇ МОВИ

Тетяна Яблонська

доктор педагогічних наук, професор кафедри західних і східних мов та методики їх навчання Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,
Одеса, Україна
e-mail: apple9@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6801-8704>

АНОТАЦІЯ

У статті обґрунтовано актуальність вивчення турецької мови з багатьох вагомих причин. По-перше, через її розповсюдженість в усьому світі. По-друге, завдяки великій кількості лексичних та стилістичних особливостей, таких як контекст, багатозначні слова, сленг, діалекти, розмовні слова, фразеологічні одиниці та їх різноманітність. По-третє, завдяки її морфологічним особливостям, а також завдяки ще одній приємній особливості турецької мови, тісно пов'язаній з її чіткістю та лаконічністю.

У статті визначено можливості використання контекстуального методу при вивченні лексикології турецької мови. Для досягнення поставленої мети було використано такі методи навчання, як описовий — для загальної характеристики контексту; контекстуально-інтерпретаційний — для виявлення функційно-семантичного значення слова, а також метод створення проблемної ситуації за допомогою контекстного завдання. Визначено сутність терміну «контекст» та розглянуто місце контексту в сучасній лінгвістиці. Приділено увагу проблемам загальної лексикології, які допускають застосування контекстологічного аналізу, та обґрунтовано першочергову роль контексту в різних його типах при з'ясуванні значень. Розглянуто класифікацію контексту, а саме вузький контекст (мікроконтекст) і широкий контекст (макроконтекст).

Обумовлено труднощі перекладу слів з турецької мови та навпаки через їх багатозначність. Доведено, що контекст надає змогу зрозуміти значення слова або фрази та є потужною зброєю, що проливає світло на значення незнайомих та багатозначних слів, а семантичні характеристики

ки слова описуються, простежуються, вивчаються та аналізуються на основі типового контексту і саме ця особливість притаманна не тільки будь-якій іноземній мові, а також і турецькій завдяки її емоційній забарвленості та індивідуальності.

Ключові слова: контекст, контекстуальний метод, турецька мова, лексикологія, багатозначність.

Вступ. Турецька мова є рідною майже для 75 мільйонів людей. Це робить його однією з 15 найбільш розповсюджених мов у світі. До речі, ще 15 мільйонів чудово володіють, хоча вони не є носіями. Окрім Туреччини, такі люди мешкають на Балканах, на Кавказі, у Західній Європі та в інших куточках світу. Найбільша імгрантська громада мешкає у Німеччині. Саме через це вивчення турецької мови дуже важливо для студентів, підприємців та осіб, що налагоджують контакти на міжнародному рівні. Турецька Республіка є країною геополітичного значення. Вона стратегічно пов'язана зі Східною Європою, Центральною Азією та Близьким Сходом. Це 16-та за розміром економіка у світі з інтенсивно зростаючим середнім класом. Оскільки економічний та політичний вплив країни інтенсивно набирає оберти, знання її офіційної мови дуже важливо для приватних компаній, неурядових організацій та інших структур. Звідси випливає, що знання турецької мови також може бути корисним не тільки для студентів археологічного, антропологічного та історичного факультетів. Студенти гуманітарних та лінгвістичних вузів також мають чудову нагоду ознайомитися з цією мовою, поринути у її світ та відчути на собі усі її «екзотичні» особливості, а саме контекст, багатозначні слова, діалекти та повне виключення граматичних правил. Саме через це ми і вважаємо доцільним приділити увагу питанню, тісно пов'язаному з контекстом та можливостями використання контекстуального методу при вивченні лексикології турецької мови.

«Іноземна мова — це єдина річ, яку треба знати, навіть погано» (Ломб, 2016). Аналізуючи наявну літературу, присвячену контекстному навчанню, можна прийти до висновку про відсутність чіткого формулювання цього поняття і багатоваріантності його тлумачення в сучасних дослідженнях. Дійсно, контекстом в широкому сенсі є практично все, що відбувається на уроці. Будь-який вид роботи — аналіз тексту, заповнення таблиці, опис ілюстрації — контекст. При такому широкому тлумаченні поняття контекстного навчання роз-

мивається і, в принципі, втрачається сенс говорити про нього як про якийсь специфічному методі навчання. Тому, якщо в широкому сенсі контекст — це середовище, сукупність фактів, обставин і відносин, в якій існує об'єкт, то у вузькому сенсі контекст — це соціально значущий сегмент середовища того, хто навчається. На наш погляд, набагато продуктивніше обмежитися контекстом повсякденного життя і особистого досвіду тих, хто навчається, оскільки для них особистий досвід відіграє значну, а для деяких і визначальну роль.

Серед проблем загальної лексикології, які допускають застосування контекстологічного аналізу, перш за все можна назвати зняття неоднозначності лексичних одиниць в тексті. В контексті міститься вся необхідна інформація для однозначного розуміння висловлювання, при цьому всі елементи контексту інформативні — і структура словосполучення, і граматична форма слова, і семантика поєднаних слів, і порядок проходження елементів.

Контекст (від лат. Contextus — з'єднання, зв'язок) — це фрагмент тексту, що включає обрану для аналізу одиницю, необхідний і достатній для розуміння значення цієї одиниці, що є несуперечливим по відношенню до спільного змісту даного тексту. Інакше кажучи, контекст є фрагмент тексту мінус визначена одиниця. Поняття «контекст» не рівнозначно поняттю «текст». Число контексту в тексті залежить від числа складових його одиниць, де кожній відповідає свій контекст (Лингвистический энциклопедический словарь, 2002).

Залежно від функцій виділяється кілька типів власне лінгвістичного контексту: той, що дозволяє, що підтримує, погашає, що компенсує, інтенсифікує.

У сучасній лінгвістиці поняття контексту значно розширилося. Словосполучення, що формують найближче оточення слова і навіть закінчену фразу, можуть бути недостатніми для осягнення значення слова, яке стає зрозумілим тільки в контексті всього абзацу або надфразової єдності, яка розкриває всю описувану ситуацію, або навіть в контексті всього твору.

Таким чином, стає очевидною першочергова роль контексту в різних його типах при з'ясуванні значень. Усвідомлення цієї ролі, однак, не повинно призводити до методологічно дуже важливого висновку про те, що слово взагалі не має власного значення, значення поза контекстом, що його семантика цілком і повністю впливає з

контексту, висновку, досить широко поширеного і по суті своїй невірному. Не заперечуючи і не применшуючи ролі контексту, слід все ж визнати той незаперечний факт, що у слів є більш-менш постійні значення. Розмежування лексичних значень слова, однак, значно ускладнюється їхньою дифузністю, невизначеністю і хиткістю їх меж, що детермінує як можливість помилкового трактування тих чи інших значень, так і труднощі розмежування самих значень, визначення статусу значення як окремого лексико-семантичного варіанта слова (Чупилина, 1988).

Контекст — це умови використання слова, що дозволяють уточнити його значення. Контекст у лінгвістиці — це будь-який фактор — лінгвістичний, фізичний, суспільний, що впливає на інтерпретацію лінгвістичних знаків. Це може бути мовне оточення, ситуація мовленнєвого спілкування або середовище, у якому існує об'єкт. Тобто контекст — це все, крім лінгвістичного знаку.

Під лінгвістичним контекстом розуміється мовне оточення, в якому вживається та чи інша одиниця мови в тексті. Контекстом слова є сукупність слів, граматичних форм і конструкцій, в оточенні яких використано дане слово. Розрізняють вузький контекст (мікроконтекст) і широкий контекст (макроконтекст). Вузький контекст передбачає контекст словосполучення чи речення, тобто мовні одиниці, складові оточення даної одиниці в межах речення. Під широким контекстом мається на увазі мовне оточення даної одиниці, що виходить за рамки речення; це — текстовий контекст, тобто сукупність мовних одиниць в суміжних реченнях. Точні рамки широкого контексту вказати не можна — це може бути контекст групи речень, абзацу, глави або навіть всього твору (наприклад, оповідання або роману) в цілому. Вузький контекст, в свою чергу, можна розділити на контекст синтаксичний і лексичний. Синтаксичний контекст — це та синтаксична конструкція, в якій вживається дане слово, словосполучення або підрядне речення. Лексичний контекст — це сукупність лексичних одиниць, слів і стійких словосполучень, в оточенні яких використовується дана одиниця.

Н. М. Амосова визначала контекст як з'єднання вказівного мінімуму з семантично реалізованим словом. В основі такого розуміння імпліцитно закладена модель полісемії та омонімії в мові, заснована на таких припущеннях:

1. Мовний знак асиметричний, полісемія та омонімія є мовними універсалами, але всю множину значень кожного мовного знака можна розділити на окремі дискретні елементи — лексико-семантичні варіанти, які можуть ідентифікуватися за лексичною, граматичною чи комбінованою сполучуваністю.

2. В мові слово актуалізується тільки в одному з можливих для нього варіантів.

3. Відправник та одержувач повідомлення однаково знайомі з умовами реалізації слів в даній мові, і тому слухач або читач, знаючи контекстуальні індикатори, в стані зрозуміти, в якому з можливих для нього значень зустрівся слово і відповідно зрозуміти зміст тексту.

4. Система мови залишається незмінною.

Неважно переконатися в тому, що ця модель досить огрублена і реальні умови комунікації є більш складними, про що буде сказано пізніше.

У роботах Н. М. Амосової контекст обмежується рамками речення. Розрізняють лексичний, синтаксичний, морфолого-синтаксичний, конструктивний і змішаний контексти, що залежить від того, на якому рівні відбувається індикація. Якщо лексичний контекстуальний індикатор, що забезпечує вказаний мінімум, знаходиться в безпосередньому синтаксичному зв'язку з реалізованим словом, такий лексичний контекст називається лексичним контекстом першого ступеня. Якщо ж зв'язок їх опосередкований, то говорять про лексичний контекст другого ступеня. Важливою перевагою підходу Амосової є те, що вона розглядає контекст як єдність реалізованого слова та індикатора, тобто враховує їх взаємодію. Багато інших дослідників вважають контекстом тільки оточення слова. Позамовні умови, що впливають на реалізацію значення, в теорії Амосової називаються ситуацією. Розрізняють позатекстову життєву ситуацію, в яку входять загальні життєві умови, такі, як прямиий показ і деякі інші фактори, і текстову ситуацію — загальну тему тексту або текстовий опис ситуації (Амосова, 2013).

З точки зору І. В. Арнольд, під лексичним значенням слова розуміється реалізація поняття засобами певної мовної системи, що супроводжується додатковою характеристикою, що відображає супутні уявлення про нього, а також емоційним та стилістичним забарвленням слова (Арнольд, 2012). В силу надзвичайної складності

відносин між значенням слова і поняттям таке визначення є лише приблизним. Для того щоб показати сутність цього співвідношення, необхідно послідовно зупинитися на всіх тих факторах, що характеризують значення слова як категорію лінгвістичну та національно-специфічну на відміну від поняття як категорії логічної та інтернаціональної.

Контекстне навчання спирається на теорію діяльності, відповідно до якої засвоєння соціального досвіду здійснюється в результаті активної, попередженої діяльності суб'єкта. Контекстне навчання слід відносити до освітніх технологій, головне завдання яких полягає в оптимізації викладання і навчання з опорою на творче, продуктивне мислення, поведінку, спілкування. Ось чому в контекстному підході особливу роль відіграють активні методи і форми навчання або навіть цілі технології, що забезпечують інтенсивний розвиток особистості. Психолого-педагогічні основи контекстного навчання розроблені відомим психологом А. О. Вербицьким і його послідовниками. Контекст, за визначенням А. О. Вербицького, «це система внутрішніх і зовнішніх умов життя і діяльності людини, яка впливає на сприйняття, розуміння і перетворення нею конкретної ситуації, надаючи сенс і значення цій ситуації, як цілого, так і її компонентів. Внутрішній контекст являє собою індивідуально-психологічні особливості, знання і досвід людини; зовнішній — предметні, соціокультурні, просторово-часові та інші характеристики ситуації, в яких вона діє» (Вербицький, Калашников, 2015). Таким чином, «контекстне навчання — це навчання, в якому здійснюється перетворення навчально-пізнавальної діяльності в соціально-практичну». Цінність для здійснення якісного освітнього процесу має не засвоєння дидактичної одиниці як такої, а вміння учня застосувати отримане знання на практиці, виступаючи в тій чи іншій ролі.

Метод створення проблемної ситуації за допомогою контекстного завдання є одним з методів контекстного навчання. Суть його полягає в тому, що викладач створює на занятті з іноземної мови реальну або моделює уявну життєву ситуацію і пропонує студенту діяти в ній, спираючись на наявні у нього знання і досвід. До контекстних завдань належать завдання, які зустрічаються в тій чи іншій реальній ситуації. Їх контекст забезпечує умови для застосування і розвитку знань при вирішенні проблем, що виникають в реальному житті. Кожне кон-

текстне завдання — це плід творчої фантазії викладача, помноженої на знання предмета.

Мета та завдання дослідження. Метою дослідження є визначення можливостей використання контекстуального методу при вивченні лексикології турецької мови.

Відповідно до мети сформульовано такі завдання дослідження:

- визначити сутність терміну «контекст»;
- розглянути місце контексту в сучасній лінгвістиці;
- визначити роль контексту в турецькій мові.

Матеріали та методи дослідження. Для мети нами застосовувалися такі методи: описовий — для загальної характеристики контексту; контекстуально-інтерпретаційний — для виявлення функційно-семантичного значення слова, а також метод створення проблемної ситуації за допомогою контекстного завдання.

Результати та дискусія. Турецька мова, як і інші мови (германські та романські), рясніє багатозначними словами. В свою чергу це може створити серйозні проблеми під час перекладу та розуміння речення або тексту (Shafigullina, Shemshurenko, 2016). Контекст надає змогу зрозуміти значення слова, якого ми потребуємо. Навіть фраза, вивчена з контексту, у будь-якій мові може звучати зовсім по-іншому. Таким чином, беручи усе це до уваги, можна з упевненістю сказати, контекст — це потужна зброя, що проливає світло на значення незнайомих та багатозначних слів. Ось, наприклад, що означає дієслово «Zalmak»?

В турецькій мові це дієслово має три різних значення та перекладається українською мовою у залежності від контексту як грати, дзвонити, красти.

1. Грати на музичному інструменті.
Ali gitar çalıyor. Алі грає на гитарі.
Piyano çalamam. Я не можу/ не вмю грати на піаніно.
Oğlum üç yıldır gitara çalar. Мій син грає на гитарі вже три роки.
2. Вкрасти що-небудь звідки-небудь.
Bu adam parayı çalamaz. Цей чоловік не може вкрасти гроші.
Kadın mağazadan elbise çalar. Ця жінка краде сукню у крамниці.
3. Для позначення телефонного або іншого дзвінка.
Telefon çalıyor. Телефон дзвонить.
Her sabah kapıyı çalar. Вона кожного ранку дзвонить у двері.

Ders zili şimdi çalabilir. Дзвоник на заняття може прозвеніти зараз.

Перекладати дослівно з турецької мови та навпаки дуже складно. Труднощі перекладу обумовлені наявністю сталих фраз та виразів, що потребують глибокого знання реалій країни. Своєрідність побуту та життя того чи іншого народу знаходить своє відображення у мовленнєвому етикеті. Наприклад, «Kolay gelsin» (дослівно нехай все йде легко) означає менше труднощів у роботі. «Geçmiş olsun» (дослівно нехай все залишається в минулому) означає побажання швидкого одужання.

Крім того, більшість слів у турецькій мові є багатозначними. Кожному такому слову відповідає декілька значень, що відрізняються одне від одного. Наприклад, найбільш багатозначним словом у турецькій мові є дієслово *çıkma*. У словнику надається 58 його значень.

Студентам на занятті було дано завдання перекласти різноманітні речення з дієсловом *çıkma* та пояснити його значення у тому чи іншому контексті. Студенти досить впевнено впорались з цим завданням і побачили, що це дієслово справді має дуже багато значень. Наприклад:

Hava kararmadan önce işi bitirmek için hepimiz dışarı **çıktık**. — Ми всі **вийшли**, щоб закінчити роботу до темряви.

Hava kötü ve maaş gününden önceki gün, bu yüzden bugün dışarı **çıkma**ya **sağım**. — Сьогодні погана погода, і завтра видадуть зарплатню, так що я не буду **виходити** на вулицю.

Olaydan aylar sonra öne **çıkıyorsunuz**, tam da Nicole vazgeçmişken? — Ви **з'являєтесь** через декілька місяців після скоєння злочину, відразу після того, як Ніколь відступається.

Ne sanıyorsun, parmağımı şıklatıyorum ve cevaplar sihir gibi **çıkıyor** mu yani? — Ти гадаєш, я тут магією займаюсь — **отримую** відповіді на запитання помахом руки?

Bazı şanslı çiftlerde ise, ilişkilerinin temel ahengi ortaya **çıkıyor**. — У інших пар, щасливих, гармонія їх стосунків стає ще більш явною.

Перед тим, як перекладати слово, необхідно також з'ясувати декілька факторів (Shafigullina, Shemshurenko, 2016). По-перше, треба звернути увагу на його граматичну форму. По-друге, на афікси, що приєднані до нього через те, що деякі форми за написанням співпадають. Наприклад, слово *karın* можна перекласти так:

1. «живіт» (називний відміннок, однина);
 2. «снігу» (родовий відмінок, однина);
 3. «твоя дружина»;
 4. наказовий спосіб від дієслова *karın* (місити, змішувати).
- Ознайомтеся з активною лексикою на початку роботи з текстом:
- takep etmek* — стежити, переслідувати
fark etmek — помічати
dik dik — прямо, нерухомо
nihayet — нарешті
kuyruk — черга
rahatsız etmek — турбувати
benzemek — бути схожим на когось
el sallamak — махати рукою
mutluluk — щастя
sakin — спокійно
hesap ödemek — сплачувати рахунок.

Прочитайте, перекладіть текст і використайте подані лексичні одиниці у ситуаціях з тексту та складіть з ними власні речення.

Süpermarkette alışveriş yapan genç adam, kendisini takip eden bir hanım fark eder. Kadına bakıyor, kadın ise dik dik bakmaya devam eder. Nihayet kasa önünde kuyruğa gelirler.

Kadın adamın birkaç sıra önüne duruyor. Kadın der ki:

– Üzür dilerim. Böyle dikkatli bakmam sizi rahatsız etmiş olmalı. Üzgünüm ama geçenlerde ölen oğluma o kadar benziyorsunuz ki!

Adam şöyle cevap verir:

– Bunu duyduğuma çok üzüldüm. Sizin için yapabileceğim bir şey var mı?

– Evet, yavrum, az sonra eşyalarımı alıp çıkarken ne olur bana «güle güle anne» diye söyleyebilir misin?

– Tabiki! — der genç adam

Yaşlı kadın çıkarken genç adam ona el sallar ve «güle güle anne» diye söyler.

Adam birisini mutlu etmenin mutluluğu içinde gülümser ve ödeme sırası kendine gelince kasanın 150 dolar yazdığını görür.

Kasiyere sorar: — Bu nasıl olur? üç parça eşya aldım, — der.

Kasiyer *sakin* cevap verir: — Anneniz dedi ki, hesabını siz ödeyeceksiniz

Ознайомтеся з активною лексикою на початку роботи з текстом:

gümrük — митниця
 arasında — між
 kum — пісок
 geçmek — переходити через
 geçirmek — пронести через щось
 durum — положення
 kuşkulanmak — мати сумніви, підозрювати
 sokmak — засовувати
 karıştırmak — перемішувати
 karşılaşmak — зустрічатися
 ulan — звертання: друже, приятелю
 emekli — пенсіонер
 gerçekten — дійсно
 -miş — афікс давноминулого часу, час на -miş часто використовується в казках і анекдоті.

Прочитайте, перекладіть текст і використайте подані лексичні одиниці у ситуаціях з тексту та складіть з ними власні речення.

Trabzonla Rize arasında bir zamanlar gümrük varmış. Temel hergün bisikletle ve önünde bir kum torbasıyla gümrükten geçermiş. Bir gün Gümrük Memuru bu durumdan kuşkulanmış. Temel'e:

– Dur. Ne geçiriyorsun gümrükten, demiş.

Temel:

– Kum, demiş.

Memur kum torbasına elini sokmuş karıştırmış gerçekten sadece kum varmış torbada. Bu olaydan sonra Temel yıllarca gümrükten bisikletle önünde kum torbası olduğu halde geçmiş. Yıllar sonra Trabzonda bir kahvede Temelle Gümrük Memuru karşılaşmış.

Gümrük Memuru :

– Ulan Temel artık emekli oldum sana birşey yapmam gerçekten ne geçiriyordun gümrükten?, demiş. Temel:

– Bisiklet, demiş.

Звідси випливає, що внаслідок своїх особливостей турецька мова є однією з тих мов, що зовсім не піддається машинному перекладу.

Як ми бачимо, вивчення турецької мови на сьогоднішній день справді дуже актуальне завдяки її розповсюдженості у світі. По-перше, вивчення іноземних мов або хоча б однієї відіграє дуже важливу роль у становленні професійної кар'єри майбутніх спеціалістів у будь-якій

галузі діяльності. По-друге, кожна іноземна мова здатна викликати ширший інтерес у суспільстві завдяки своїй мелодійності, індивідуальності та різноманітним лексичним і стилістичним особливостям. Також можна з упевненістю сказати, що оволодіння турецькою мовою важливо не тільки для студентів археологічного, антропологічного та історичного факультетів саме через те, що вони проводять багато часу на археологічних розкопках або цікавляться історією країни, мова якої вивчається. Студенти гуманітарних та лінгвістичних вузів (факультетів) також залюбки знайомляться з цією незвичайною мовою, поринають у світ лексичних та стилістичних особливостей, таких як контекст, багатозначні слова, сленг, діалекти, розмовні слова, фразеологічні одиниці та їх різноманітність у турецькій мові. Це ж стосується й турецької морфології завдяки її аглютинативності (приклеюванню), високого ступеня усталеності та майже повної відсутності винятків. Варто сказати декілька слів ще про одну дуже приємну особливість турецької мови. Це чіткість та лаконічність. Як правило, під час перекладу тексту з української мови на турецьку його обсяг зменшується на 20–25 %. Наприклад, фраза «Ви повинні не забувати» в турецькій мові стає єдиним словом unutmamalısınız. Причому «unut» — це основа, «забувати», решта фрази будується завдяки декільком суфіксам, кожен з котрих має своє значення. Саме це робить турецькі слова схожими на буси. На перший погляд, все таке заплутане та незрозуміле. Але варто розподілити усе це на частини і все стає на свої місця. Більше того, після вивчення усіх основних суфіксів можна буде з легкістю утворювати нові слова. Не дивлячись на уявну простоту, турецька мова приваблює неймовірною красою та багатством, але оцінити цей фактор можливо лише при більш глибокому та детальному вивченні цієї чудової мови.

Висновки. У результаті дослідження було визначено сутність контексту, розглянуто його місце в сучасній лінгвістиці та визначено роль контексту в турецькій мові. Завдяки цьому можна з упевненістю стверджувати, що контекст сприяє розумінню значення багатьох слів взагалі і в турецькій мові зокрема. Як відомо, слово — це найменша одиниця мовлення, що може існувати окремо як повне висловлювання і мати конкретне значення. Також на синтагматичному рівні семантична структура слова аналізується у своєму лінійному зв'язку з сусідніми словами у зв'язному мовленні. Інакше, можна сказати,

що семантичні характеристики слова завжди простежуються, описуються, вивчаються та аналізуються на основі типового контексту. І це стосується не лише рідної мови та будь-якої іноземної мови, а й також турецької завдяки її емоційній забарвленості, багатозначності, індивідуальності, чіткості та лаконічності.

ЛІТЕРАТУРА

- Амосова Н. Н. Основы английской фразеологии. 3-е изд. М : Эдиториал УРСС, 2013. 216 с. ISBN 978–5–397–03557–6.
- Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка : учеб. пособие. 2-е изд., перераб. М : ФЛИНТА : Наука, 2012. 376 с.
- Вербицкий А. А., Калашников В. Г. Понятие «контекст» в категориальном строе психологической науки. *Педагогика и психология образования*. Москва, 2015. № 4. С. 90–99.
- Ломб К. Как я изучаю языки. Заметки полиглота. *Личное развитие*. М : Манн, Иванов и Фербер, 2016. 240 с.
- Лингвистический энциклопедический словарь / гл. ред. В. Н. Ярцева. 2-е изд. М : Большая российская энциклопедия, 2002. 709 с.
- Чупилина Е. И. Взаимообусловленность структурно-семантических признаков в терминологической лексике современного английского языка. *Современное описание лексики германских языков*. Л., 1988. № 2. С. 130–136.
- Sadykova A. G., Shafigullina L. Sh., Aleeva G. N. Cultural And Philosophical Aspects Of Using Phraseological Units In Teaching Process. *Modern Journal of Language Teaching Methods*. EBSCO Publishing. United States, 2018. Vol.8, Is.6. P. 208–214.
- Shafigullina L. S., Shemshurenko O. V. Lexical Features of the Modern Turkish Language: Instructional Techniques of Introducing Vocabulary at the Lessons of the Turkish language and Typical Mistakes in Students' Speech. Special Issue July 2016, Gafsa, Tunisia. *International Journal of Humanities and Cultural Studies*. ISSN 2356–5926. P. 629–636.

ВОЗМОЖНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ КОНТЕКСТУАЛЬНОГО МЕТОДА ПРИ ИЗУЧЕНИИ ЛЕКСИКОЛОГИИ ТУРЕЦКОГО ЯЗЫКА

Татьяна Яблонская

доктор педагогических наук, профессор кафедры западных и восточных языков и методики их обучения Государственного учреждения «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского», Одесса, Украина
e-mail: apple9@gmail.com
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6801-8704>

АННОТАЦИЯ

В статье обоснована актуальность изучения турецкого языка по многим весомым причинам. Во-первых, из-за её распространённости во всём мире. Во-вторых, благодаря огромному количеству лексических и стилистических особенностей, таких, как контекст, многозначные слова, сленг, диалекты, разговорные слова фразеологические единицы и их многообразия. В-третьих, из-за её морфологических особенностей и также благодаря ещё одной приятной особенности турецкого языка, тесно связанной с его чёткостью и лаконичностью.

В статье определены возможности использования контекстуального метода при изучении турецкого языка. Для достижения поставленной цели были использованы такие методы обучения, как описательный — для общей характеристики контекста; контекстуально-интерпретационный — для выявления функционально-семантического значения слова, а также метод создания проблемной ситуации с помощью контекстного задания. Определена суть термина «контекст» и рассмотрено место контекста в современной лингвистике. Также акцент был сделан на проблемах общей лексикологии, которые допускают возможность использования контекстологического анализа, и обоснована первостепенная роль контекста в разных его типах при выявлении значений. Рассмотрена классификация контекста, а именно узкий контекст (микрконтекст) и широкий контекст (макрконтекст).

Обусловлены трудности перевода слов с турецкого языка и наоборот из-за их многозначности. Доказано, что контекст даёт возможность понять значение слова или выражения и является мощным оружием, которое проливает свет на значение незнакомых и многозначных слов, а семантические особенности слова описываются, прослеживаются, изучаются и анализируются на основе типового контекста и именно эта особенность свойственна не только любому иностранному языку, а также и турецкому благодаря его эмоциональной окраске и индивидуальности.

Ключевые слова: контекст, контекстуальный метод, лексикология, турецкий язык, многозначность.

POSSIBILITIES OF THE CONTEXTUAL METHOD USING IN THE TURKISH LEXICOLOGY

Tetyana Yablonska

Doctor of pedagogical sciences, professor of the Department of West and Oriental Languages and Methods of their Teaching, State Institution “South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky”,

Odesa, Ukraine

e-mail: applle9@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6801-8704>

SUMMARY

The relevance of the Turkish Language learning is substantiated in the article for many reasons. First, because of its prevalence in the whole world. Secondly, due to the huge number of lexical and stylistic features, such as context, polysemantic words, slang, dialects, colloquial words, phraseological units and their diversity. Thirdly, because of its morphological features and also thanks to another pleasant feature of the Turkish language, which is closely related to its clarity and conciseness.

The article defines the possibilities of the contextual method using in the Turkish language Lexicology studying. Such teaching methods as descriptive (for a general description of the context); contextual-interpretive (to identify the functional and semantic meaning of a word), as well as a method of creating a problem situation using a contextual task were used for achieving the goal. The essence of the term “context” is determined and the place of context in modern linguistics is considered. The emphasis was also placed on the problems of general Lexicology, which allow the use of contextual analysis and substantiated the primary role of the context in its different types in identifying meanings. The classification of the context is considered, namely the narrow context (microcontext) and wide context (macrocontext).

The difficulties of translating words from Turkish and vice versa due to their ambiguity are stipulated. Context has been shown to understand the meaning of a word or phrase. It is a powerful weapon that sheds light on the meaning of unfamiliar and ambiguous words, and the semantic characteristics of the word are described, traced, studied and analyzed. They are based on a typical context. This feature is peculiar not only any foreign language, but to Turkish due to its emotional color and individuality.

Key words: context, contextual method, Lexicology, Turkish Language, polysemy.

REFERENCES

Amosova, N. N. (2013) *Osnovy angliyskoy frazeologii*. 3-e izd. Moscow: URSS. (Foundations of the English Phraseology. 3rd Edition. Moscow: URSS) [in Russian].

Arnold, I. V. (2012) *Leksikologiya sovremennogo angliyskogo yazyka: ucheb. posobiye*. 2-izd. pererab. FLINTA: Nauka (Modern English Lexicology: Teaching Manual. 2nd Edition. Revised. FLINTA: Science) [in Russian].

Verbitskiy, A. A., Kalashnikov, V. G. (2015) *Ponyatie «kontekst» v kategorialnom stroe psihologicheskoy nauki. Pedagogy and Psychology of Education*. Moscow. № 4., 90–99. (The Notion «Context» in the Categorical System of Psychological Science) [in Russian].

Kato Lomb (2016) *Kak ya izuchay yazyki. Zametki poliglota. Personal Development*. Izdvo Mann, Ivanov i Feber (How I Study Languages. Edition Mann, Ivanov and Feber [in Russian]).

Lingvicheskiy entsiklopedicheskiy slovar' (2002) Gl. red. V. N. Yartseva, 2-e izd. Moscow. Bolshaya Rossiyskaya Entsiklopediya (Linguistic Encyclopedic Dictionary. The Main Editor V. N. Yartseva, 2nd Edition) [in Russian].

Chupilina, E. I. (1988) *Vzaimoobuslovlennost' strukturno-semanticheskikh priznakov v terminologicheskoy leksike sovremennogo angliyskogo yazyka. Modern Description of German Languages Vocabulary*. L. № 2., 130–136. (The Interdependence of Structural and Semantic Features in Terminological Vocabulary of the Modern English Language) [in Russian].

Sadykova, Aida G., Shafigullina, Liliya Sh., Aleeva, Gulnara H. *Cultural And Philosophical Aspects Of Using Phraseological Units In Teaching Process // MODERN JOURNAL OF LANGUAGE TEACHING METHODS*. EBSCO Publishing. United States. 2018. Vol.8, Is.6. P. 208–214.

Shafigullina, L. S., Shemshurenko, O. V. *Lexical Features of the Modern Turkish Language: Instructional Techniques of Introducing Vocabulary at the Lessons of the Turkish language and Typical Mistakes in Students' Speech*. Special Issue July 2016, Gafsa. Tunisia. *INTERNATIONAL JOURNAL OF HUMANITIES AND CULTURAL STUDIES*. ISSN 2356–5926., P. 629–636.

Стаття надійшла до редакції 05.06.2020